

PITKÄAIKAISASUNNOTTOMUUDEN VÄHENTÄMINEN 2012 – 2015

Iohdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan hallituksen asuntopoliittikan tavoitteena on turvata sosiaalisesti ja alueellisesti tasapainoiset ja vakaat asuntomarkkinat, poistaa pitkäaikaisasunnottomuus sekä kehittää asumisen laatua. Asuntopoliittinen toimenpideohjelma, jonka perustana ovat hallitusohjelman linjaukset, laaditaan vuoden 2012 tammikuun loppuun mennessä, ottaen huomioon myös pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman toteuttamisella torjutaan osaltaan segregatiota.

Hallitusohjelman mukaisesti pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmaa jatketaan, ja tehdään kaupunkien kanssa aiesopimukset vuosille 2012 – 2015. Ohjelmassa tarvittavien investointien ja tukipalvelujen rahoitus varmistetaan yhteistyössä ARAn, STM:n, RAY:n ja kaupunkien kanssa.

Hallitusohjelman mukaisesti erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi huolehditaan investointiavustusten riittävydestä ja säilytetään vähintään niiden nykyinen taso. Yhdeksi painopistealueeksi otetaan nuorten asunnottomuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Hallitusohjelman mukaisesti käynnistetään myös kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuojelma (KASTE II), joka sisältää myös pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman.

Ohjelman tavoitteet

Pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden mittaiseksi tai asunnottomuutta on esiintynyt toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana.

Pitkäaikaisasunnottomuutta on kartoitettu ARAn kuntakyselyllä ensimmäisen kerran vuonna 2008. Kuntien tulkinnot pitkäaikaisasunnottomuudesta ovat vaihdelleet, mutta ovat viime vuosina vakiintuneet siten, että arviolta 40 % asunnottomista on katsottu pitkäaikaisasunnottomiksi.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman 2008-2011 toteutuksen yhteydessä on voitu todeta, että pitkäaikaisasunnottomat jakautuvat kahteen ryhmään:

pitkäaikaisasunnottomiin, joiden ainoa ongelma on asunnon puute ja pitkäaikaisasunnottomiin, jotka tarvitsevat tukea ja palveluja asumiseensa.

Vähentämishojelman kohdennetut toimenpiteet oli tarkoitettu erityisesti tukea ja palveluja tarvitseville pitkäaikaisasunnottomille. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää kuitenkin toimenpiteitä, jotka koskevat kaikkia pitkäaikaisasunnottomia.

ARAn kuntakyselyn mukaan Suomessa oli marraskuussa 2010 kaikkiaan 7877 yksinäistä asunnottomia, joista 3079 pitkäaikaisasunnottomia. Yksinäisistä asunnottomista 5257 asui tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona. Vähentämishojelman kymmenessä aiesopimuskaupungissa yksinäisiä asunnottomia oli 6152, heistä pitkäaikaisasunnottomia

2498 ja heistä edelleen 1249 sukulaisten ja tuttavien luona tilapäisesti asuvia. Vain pieni osa vähentämishojelman yksiköihin asumaan tulleista pitkäaikaisasunnottomista on kuulunut ryhmään sukulaisten ja tuttavien luona asuvat, eli pääsääntöisesti heidän osaltaan on kyse asunnon puutteesta, ei erityisestä tuen tarpeesta. Tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvien asunnottomien osalta ensisijaisen ratkaisun tulee löytyä kuntien yleisen vuokra-asuntojaon kautta.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää eri tason samanaikaisia toimenpiteitä eli asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, yleisen asuntopolitiikan toimenpiteitä sekä kohdennettuja toimenpiteitä pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi.

Ohjelman tavoitteena on:

- Poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä.
- Vähentää pitkäaikaisasunnottomuuden riskiä tehostamalla sosiaalisen vuokra-asuntokannan käyttöä asunnottomuuden vähentämiseksi.
- Tehostaa toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi.

TOIMENPITEET

A. Kohdennetut toimenpiteet pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

1. Vuoteen 2015 mennessä osoitetaan noin 1000 asuntoa, tukiasuntoa tai hoitopaikkaa pitkäaikaisasunnottomille pääkaupunkiseudulla, joista Helsinkiin 750 sekä Espooseen ja Vantaalle yhteensä 250. Tampereelle, Turkuun, Lahteen, Kuopioon, Joensuuhun, Ouluun ja Jyväskylään tavoitteena on toteuttaa yhteensä vähintään 250 asuntoa, tukiasuntoa tai hoitopaikkaa vuoteen 2015 mennessä. Kaupunkikohtaiset tavoitteet määritellään yksityiskohtaisesti aiesopimuksissa. Aiesopimuksia voidaan tehdä myös muiden kaupunkien kanssa, joissa pitkäaikaisasunnottomien määrä on suuri, edellyttäen, että ohjelman toteutukseen saadaan lisää resursseja.
2. Ohjelman toteuttamiseen osallistuvissa kaupungeissa laaditaan pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen toimeenpanosuunnitelmat. Toimeenpanosuunnitelma on kokonaissuunnitelma, johon sisältyvät sosiaalisen vuokra-asuntokannan käyttö asunnottomien asuttamisessa, pitkäaikaisasunnottomille kohdennettujen asumisratkaisujen ja tuen tarve, ennaltaehkäisevät toimet sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen kehittäminen ja niissä toteutettavat rakenteelliset muutokset. Suunnitelmiin sisältyy yksilöity aikataulu käynnistettävistä hankkeista ja muista toimenpiteistä.
3. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) osoittaa ohjelman piiriin hyväksyttävillä hankkeilla erityisryhmien investointiavustusta. Avustusta osoitetaan vuosina 2012 – 2015 enintään 15 miljoonaa euroa/vuosi.
4. Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (2006/308) mukaisten asuntoloiden käytöstä asunnottomien pitkäaikaiseen asumiseen luovutaan ja ne korvataan asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaisilla itsenäisillä asunnoilla tai sosiaalihuoltolain mukaisilla tuetun asumisen yksiköillä. Asuntoloiden muutostöihin on mahdollista saada ARAn erityisryhmien investointiavustusta.
5. Sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa ohjelman mukaisten tukipalvelujen tuottamista. Rahoitus osoitetaan ohjelman tavoitteiden mukaisten hankkeiden tukipalvelujen tuottamiseen vaadittaviin henkilöstökustannuksiin. Valtion rahoitusta

voidaan osoittaa kaupunkien omille sekä ostopalveluina vuosina 2012 – 2015 toteutettaville uusille hankkeille tukihenkilöstön palkkausmenoihin yhteensä vähintään 6,7 miljoonaa euroa.

6. Raha-automaattiyhdistys tukee vuosina 2012 – 2015 avustusstrategiansa ja sen pohjalta tehdyt tarkentavat linjaukset huomioon ottaen toiminta- ja kehittämisavustuksin järjestöjä, jotka kehittävät ja järjestävät pitkäaikaisasunnottomuutta ennaltaehkäiseviä toimintoja ja tuettua asumista pitkäaikaisasunnottomille ja asunnottomuusuhan alaisille henkilöille. Lisäksi RAY:n arvioidaan tukevan, tuottokehityksensä niin mahdollistaessa, vuosittaisen noin 10 miljoonan euron määrärahan puitteissa pitkäaikaisasunnottomien asuntojen hankintaa.
Tästä määrärahasta huomioiden jo ohjeellisessa avustussuunnitelmassa olevat varat erityisryhmien asuntojen hankintaan voidaan siitä kokonaisuudesta kohdentaa yhteensä 2,5 miljoonaa euroa vuosina 2012 – 2015 tukiasuntojen hankintaan vapautuville vangeille ja valvontarangaistukseen tuleville asunnottomille.
7. Rikosseuraamuslaitos yhteistyössä ohjelmaan kuuluvien kaupunkien ja asumispalveluja tuottavien järjestöjen kanssa luo paikalliset käytännöt, joilla turvataan asunnottomana koevapauteen tai valvontarangaistukseen tulevien asuminen ja siinä tarvittava tuki.

B. Asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen

8. Nuorten asunnottomuuden ehkäisemiseksi toteutetaan aiesopimuskaupungeissa kansallisesti koordinoitu monialainen kaupunkien, kirkon ja järjestöjen yhteinen Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisy -hanke. Hankkeen koordinoinnista vastaa Nuorisواسuntoliitto ry. Nuorten asunnottomuuden ehkäiseminen sisällytetään kaupunkien ja valtion välisiin aiesopimuksiin. Raha-automaattiyhdistys varautuu kohdentamaan vuosittaisen määrärahasa puitteissa vuosille 2012–2015 toiminta- ja kehittämisavustuksia nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisytyöhön järjestöille. Asunnottomuutta ja syrjäytymistä torjuvia asumisneuvontaa ja tukea arjen hallintaan lisätään ainakin 500 nuorelle ja nuorisواسuntokantaa rakennetaan ainakin 600 asuntoa ARA:n ja RAY:n tukemana.
9. Asumisneuvonta vakinaistetaan vahvistamalla asumisneuvontaa koskevat säädökset. Kuntia tuetaan asumisneuvonnan vakinaistamisessa ja laajentamisessa osoittamalla ARA:n kautta valtionrahoitusta asumisneuvontaan tai vastaavaan ennaltaehkäisevään toimintaan 20 % kustannuksista. Edellytyksenä tuen myöntämiselle on, että kunnissa on käytössä sosiaalitoimen ja asuntotoimijoiden yhteisesti sopimat menettelytavat häätöjen ehkäisemiseksi ja yhteistyöstä häätötilanteissa, ja että asumisneuvonnan ja asumisen tuen kokonaisuus on liitetty osaksi toimeenpanosuunnitelmia.

C. Pitkäaikaisasunnottomuuden riskin vähentäminen

10. Kunnilla, joilla on pitkäaikaisasunnottomia, on mahdollisuus hakea ARA:n erityisryhmien investointiavustusta pitkäaikaisasunnottomien tuetun asumisen hankkeisiin. Avustusta myöntäessään ARA ottaa huomioon kunnan muut toimenpiteet asunnottomuuden vähentämiseksi.
11. Asuntoloiden ja ensisuojojen käytöstä pitkäaikaisasunnottomien asumisratkaisuihin luovutaan. Kunnilla on mahdollisuus saada ARA:n erityisryhmien investointiavustusta

asuntoloiden muuntamiseen tuetuiksi asumisyksiköiksi ja ensisuojiin peruskorjaamiseen asumispäivystysyksiköiksi.

D. Ohjelman johtaminen ja koordinointi

12. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelma toteutetaan valtion viranomaisten, aiesopimuskaupunkien ja järjestöjen kumppanuushankkeena. Ohjelman johtamisesta ja koordinoinnista vastaa ympäristöministeriö läheisessä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, oikeusministeriön sekä ARA:n ja RAY:n kanssa.
13. Ympäristöministeriö nimeää ohjelmalle ohjaus- ja seurantaryhmän, jonka puheenjohtajana toimii ARAn edustaja.
14. Ohjelman johtamista ja koordinoitua varten ympäristöministeriö osoittaa toimintamenoistaan erillisen enintään 70 000 euron vuotuisen määrärahan.
15. Ohjelman toteutusta tukevaa kehittämistä ja tutkimusta tuetaan ARAn kehittämiseräillä vuosittain.